

כרמלה טייכמן בשיחה עם אליהו אריק בוקובזה, אמן

“והנה אני רואה תערוכה של בוקובזה במוזיאון נחום גוטמן (2010, אוצרת טלי תמיר), הוא לוקח את הציורים של גוטמן עם דמויות הערבים, הילדות, הבנינים ומלביש עצמו בהם...”
 (הללה טל, 27 ביולי 2014)

כ: הבלוג הראשון ש"בית לאמנות ישראלית" פרסם היה שיחה שניהלתי עם האספנית הללה טל (27/07/14). בסיור בביתה בולט הציור שלך בחריגתו מרוב האוסף התלוי שכולל בעיקר עבודות מהדור השני של האמנות הישראלית, בעיקר שנות ה-60 וה-70. ספר לי על הקשר ביניכם.

א: נכון, אני חריג באוסף שלה. הקשר שלי עם הללה התחיל לפני שהיא ראתה את העבודות שלי במוזיאון גוטמן. לאימא הייתה חנות אופנה ברחוב דיזנגוף והיו בה גם חפצי נוי ומתנות, כולל כלי קרמיקה שיובאו מצפון אפריקה. אלו היו הימים של אוסלו והמשפחה נסעה לבקר בטוניס. הבאנו מכולה שלמה של קרמיקה טוניסאית, עבודת יד. יום אחד הללה טל וחברתה הגב' גמזו נכנסו לחנות. הללה, שאהבה קרמיקה, התחילה לקנות כל מה שהיה בחנות. היא באה פעם אחת, ושבה פעם שנייה ואז החלה לשוחח עם אימא, ובין השאר שאלה אותה מי סידר את החנות כל כך יפה. "הבן שלי" ענתה אמא, "הוא גם צייר ועכשיו יש לו תערוכה, אבל הוא רוקח ויש לו בית מרקחת". אז הללה הציגה בפניה את גב' גמזו כאלמנתו של ד"ר חיים גמזו, לשעבר מנהל מוזיאון תל אביב לאמנות, ואימא חזרה ואמרה להן שיש לי עכשיו תערוכה אצל נלי אמן. השנה 2000 ובעוד 10 שנים היא תבוא לתערוכה במוזיאון נחום גוטמן. היא המשיכה לעקוב אחרי ואכן היא חשבה עד כמה העבודות שלי חריגות ממה שהיא חשבה כאמנות טובה.

כ: האם פגשת אותה אישית במשך אותן 10 שנים?

א: חבר שלי שהכיר אותה והתעניין בקניית עבודה שלי, שאל אותה אם היא מכירה את העבודות של בוקובזה. היא ענתה בחיוב ואמרה לו "אם אתה מכיר אותן, אז תביא אותן אלי". וכך נפגשנו ב-2008 בביתה בכרמי יוסף. אני התלהבתי מהאוסף שלה והיא תהתה על קנקני. היא הסבירה לי את הקו המנחה אותה בקניית אמנות ישראלית והוסיפה שהיא לפעמים פועלת גם מתוך אינטואיציה. אני לא חשבתי לרגע שהיא תיהפך לאספנית שלי. ואז הגיעו הרגעים המדהימים בתערוכה במוזיאון גוטמן. הללה הייתה בתערוכה, חמי (בנו של נחום גוטמן, כ.ט.) בא עם חברים ודברו על התערוכה. הללה נקטה עמדה והסבירה לכולם למה היא חושבת שמה שעשיתי נכון. היא רכשה מספר עבודות וזה היה מרגש מאד. אהבתי את הפגישות אתה. אני הייתי רוקח והיא הייתה אחות בתקופת מלחמת השחרור. היא ספרה סיפורים מהתקופה ההיא על חייה וחי היישוב. ביקרתי אותה גם עם בן זוגי והיא ספרה לנו סיפור על קרוב של משפחת אהרנסון, שהיה לו מאהב ובאותם ימים אחד הפתרונות למצב היה ליצור משולש רומנטי, והשניים צרפו אליהם את אשתו של קצין בריטי. הסיפור על השלישייה הסתיים בטרגדיה של שרשרת התאבדויות. מה כתוב בספרים על תולדות המשפחה והיישוב – הם נתקלו בערבים ונרצחו. היא ספרה לנו סיפור על תולדות המקום כאשר היא משלבת בתוכו את דעתה עלי ועל בן זוגי.

כ: כחודש אחרי שיחתי עם הללה טל פגשתי אותך במוזיאון פתח תקווה וספרת לי שלפני כמה שנים מוזיאון מסוים ביקש מהללה להשאיל לו את הציור שלך לתערוכה. היא סירבה בטענה "כמה שנים נותרו לי לחיות ולראות את הציור, אני לא רוצה להפסיד כמה חודשים".

א: זה קרה יותר מפעם אחת. לקראת התערוכה "הים האחרון" שהוצגה במוזיאון אשדוד לאמנות בסוף 2015 פנה אליה יובל ביטון, אוצר המוזיאון, בבקשה לקבל ציור לתערוכה. הציור היה תלוי ביקב והראה מפה + מרגל ואשכול ענבים. זה ציור שהיא קנתה במקום ציור מוקדם יותר שהיא לא קנתה. ולימים נמכר לכנסת יחד עם ציור נוסף. ואז היא ביקשה שאצייר לה ציור עם מפה. יובל התעקש ולבסוף, למרות שכעסה, היא התרצתה והסכימה לתת לו את ההשאלה בתנאי שתקבל עבודה אחרת.

כ: נחזור למשפחת בוקובזה שבסיפור האמיתי. הוריך נולדו בטוניס, הגרו לפריז ועלו לישראל. אתה נולדת בפריז ב-1963 בהיותך בן 6, בשנת 1969, המשפחה עולה לישראל. ספר על בית המשפחה וגלגוליה בין טוניס לישראל.

א: הורי היו ילידי טוניס, והם נולדו למעמד היהודים הילידים. יש לדעת שבקהילה היהודית בטוניס היו שתי קבוצות: הקהילה הילידית שהייתה קהילה עתיקת יומין שהגיעה מבבל ואחרי הגלויות השונות, וקבוצה שנייה שכללה את היהודים

דף הבית
 החזון
 מרצות ומרצים
 לימודי תעודה וקורסים
 תוכניות הקורסים
 סדנאות וסמינרים
 תגובות
 המכללה האקדמית
 בשיחה מזהה – הבלוג
 מידעונים
 הרצאות מצולמות
 יצירת קשר

נמשכת ההרשמה לסמינרים
 בסמסטר ג':
 כותבים על אמנות
 "מדרש תמונה"

החלה ההרשמה לסמסטר ג'.
 4 קורסים מרתקים:
 פוסטמודרניזם באמנות ובקולנוע
 הישראליים
 ריאליזם בציור הישראלי
 אדריכלות בישראל מזרח או מערב
 אמנות ישראלית והזירה הבינלאומית

לפרטים והרשמה
 052-6460880

שם:

דואל:

שליחה

האיטלקים, שהיגרו מליבורנו לטוניס במאות 17-18. היהודים האיטלקים, שכוננו גראנה, היו אינטלקטואלים, הם היו הרופאים והבנקאים. הם לא השתלבו בקהילת המקום והיו שני בתי קברות. הישועה של היהודים הילידים היה הכיבוש הצרפתי ב-1881. הקהילה המקומית הפכה להיות פרנקופילית, קבלה על עצמה את התרבות הצרפתית, מספר המשכילים עלה. הצרפתים הוציאו צוים שחייבו נציגות יהודית אחת ואז החלה אינטגרציה בין שתי הקהילות. הפעם הראשונה בה מדברים על יהודי צפון אפריקה כמקשה אחת זה כשהציונות הגיע לצפון אפריקה. בין הקהילות עצמן, קהילת טוניס שהייתה הקהילה הכי מפותחת מכולן, קהילת אלג'יריה וקהילת מרוקו, לא הייתה שום אינטראקציה ולא חילופי רבנים. אני תמיד אומר שהמרחק מטוניס לקזבלנקה הוא כמו המרחק מפריז לתל אביב..

כ: איך השפיעה התרבות הצרפתית על ההורים?

א: אבא למד והיה לדוקטור למשפטים, ואימא למדה שירת האופרה אצל המנצח של התזמורת הסימפונית של טוניס. לאימא ולאחותה הבכורה היו קולות יפים. המשפחה אפשרה לבנות ללמוד שירה למרות שהיה משהו לא מכובד במקצוע הזמרת. אולי זה היה קשור לעובדה שאבא שלהן כבר נפטר. האחות והאח הבכור היו מראשוני היהודים שעזבו את טוניס והיא קיוותה לפתח קריירה בצרפת. האח נסע כמלווה. האחות לא הצליחה כזמרת אופרה ומצאה את עצמה שרה עם להקת צוענים ששרה שירי צוענים ביידיש. בינתיים אימא התחתנה עם אבא. במקום לשיר היא מצאה ביטוי לכישרונות המשחק ולקול שלה בתסכיתים ברדיו. ב-1956 טוניסיה קבלה עצמאות וההורים עברו לפריז שם הייתה להם משפחה, שכבר הייתה בבעלותה רשת מספרות כשכל אחת מהן נוהלה על ידי בן משפחה. בזמנו בפריז היה נהוג שבצמוד לכל עסק ישנה גם דירת מגורים, ואני נולדתי בחדר אחורי במספרה. כשהם הגיעו לישראל שאלו את אימא מה היא עושה, והיא ענתה "ספרית". אחרי שנים רבות שאלתי אותה מדוע לא אמרה "זמרת". ותשובתה הייתה "באתי מטוניס לפריז ושם לא עשיתי זאת, אז אני אעשה זאת בישראל"!. החזרה שלה לשירה קשורה בהתעקשות שלי לצייר. כשהיא התקרבה לגיל 60 שאלתי אותה מה היא רוצה ליום ההולדת, והיא אמרה שאת המתנה האמיתית היא לא יכולה לקבל, והיא לחזור לשיר. אבל כשהיא ראתה את ההתעקשות שלי לצייר, חשבה שאולי הייתה צריכה להתעקש. למדתי 14 שנים לנגן על פסנתר אבל לא ליוויתי מישהו ששר. אימא הייתה שרה עם הקלטות. הצעתי לה שנכין הפתעה ליום ההולדת. לקחנו את התווים של הרפרטואר הישן שהיא הכירה ובחרנו יצירה והתחלנו לעבוד. במקביל מצאתי לה מורה לפיתוח קול והיא למדה אצלו 3 שנים. אני ניגנתי והיא שרה וזה יצר חיבור נפלא בינינו. ואז היא חלתה. ההקלטה היחידה שיש לנו ממנה נעשתה על ידי ורדה נצר שראיינה אותה. אימא נפטרה ב-2006 ולא יכולתי לנגן ולשמע אופרות במשך כ-5 שנים.

כ: מדוע הם החליטו לעלות לישראל?

א: אבא לא היה מעוניין לעזוב את צרפת ולעלות לישראל. אבל אימא שהייתה ציונית ורצתה למלא את הצוואה של אבא שלה, עשתה את הצעד לעלות לישראל. אגב, ההורים לא ביקשו אזרחות צרפתית כי דרכון צרפתי מאפשר חזרה בקלות. ההורים אהבו את המזרח, הם לא מצאו את עצמם בצרפת למרות שהיו פרנקופילים, והעלייה לארץ הייתה עבורם חזרה למזרח. כפי שאמרתי לאימא הייתה חנות ואבא ניהל את התחנה של אייר פרנס בנמל התעופה בן גוריון.

כ: איך הייתה החוויה הראשונה בבית ספר ישראלי שהרי היית שונה ולא הייתה לך שפה.

א: תדמיני: אימא שלחה אותי לבית ספר לבוש במעיל אדום מעל התלבושת האחידה ונועל סנדלים עם גרביים. הילדים הציקו לי וככל שהם הציקו לי יותר, רציתי להדגיש עוד יותר את השונות שלי. בבית ספר יסודי הייתי לא מקובל וביילתי הרבה זמן לבד בבית מנגן בפסנתר ומצייר. בתיכון "בל"ך" המצב השתנה הן מפני שהייתי תלמיד מצטיין והן בגלל שהייתי פעיל חברתית. הפכתי למאוד מקובל.

כ: מה עשית בצבא?

א: הגיוס שלי נדחה בכמה חודשים והתגייסתי במחזור מאי. משקית ת"ש ראתה שנקלעתי לזירה שאינה מתאימה לי ושלחה אותי כל שבת הביתה. אחרי השבת השלישית הייתה הפגנה של החיילים בטענה "למה מוציאים את האשכנזי ואתנו לא?". הייתי צריך לשאול אותם איך בוקוזה יכול להיות אשכנזי ותשובתם הייתה "אתה מדבר עברית יפה, כותב לכולנו את המכתבים ובלוי שגיאות, קורא ספרים". מהיחידה הזאת הגעתי ליחידת מודיעין מובחרת ושם הייתי אולי המזרחי היחיד.

כ: למה הלכת ללמוד רוקחות?

א: תמיד אמרו לי שאם הייתי נכשל בלימודים או אפילו רק חלש בהם, היו אומרים "לפחות הילד יודע לצייר". אבל הייתי תלמיד מצטיין במגמה הריאלית ועם ציונים כאלה לא הולכים ללמוד בבצלאל או בשנקר. רוקחות הייתה פשרה, אימא רצתה שאלמד רפואה. סיימתי את בית ספר לרוקחות באוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 1984, ופתחתי את בית המרקחת בפנינת רחוב שלמה המלך ושדרות בן גוריון, הדירה בה אני גר היום. בית המרקחת, שנתן לי גב כלכלי, נסגר ב-2009.

כ: האם בשנים מאז סיום לימודי רוקחות עסקת במשהו נוסף מלבד רוקחות וציור?

א: כל השנים מאז הצבא ובמשך כ-20 שנה עסקתי בדברים שקרובים לאמנות: עיצבתי חלונות ראווה, עיצבתי את החנות הראשונה של רונן חן בשיינקין, והסתובבתי בתוך חבורות של אמנים ומעצבים. אגב, הדירות שעיצבתי הופיעו ב"בניין ודויר". 6 שנים לפני שנכנסתי לבית ספר לאמנות מכרתי את הציור הראשון ב-\$1600. חשבתי שהקונה פרייאר.

כ: מדוע החלטת ללמוד אמנות ואיפה בחרת ללמוד?

א: כל הזמן רציתי ללמוד אמנות והתחלתי ללמוד תוך כדי העבודה בבית המרקחת. הגעתי למסקנה שלהיות אוטודידקט

לא מספיק, וכדי להתקדם צריך ללמוד בצורה מסודרת. כמו במוסיקה, לדעתי אי אפשר לנגן רחמנינוב אם לא הגעת לגיל מסוים עם ידע וניסיון. גם לאמנות כמו למוסיקה צריך בגרות רגשית ובגיל 18 אתה לא ממש מגובש. אני בגיל 18 לא ידעתי מי אני. בחרתי ללמוד בקלישר ואמרו לי שזה לא בית הספר הנכון עבורי. אסף בן צבי שהיה אחד המרצים והמנחים שלי הציע שאפנה לוועדת קרן התרבות אמריקה-ישראל, ושם היו שאמרו לי "לך ללמוד אצל ישראל הרשברג בירושלים, פה לא תלמד ציור, אתה לא בבית הספר הנכון". זה קרה בין השנה השנייה לשלישית. ספרתי זאת לאסף, והוא אמר לי "אתה צריך להחליט אם אתה רוצה לצייר כל החיים לימונים או לעשות גם דברים אחרים". בנקודת הזמן הזו התחלתי לחזור ולצייר את הציורים שלי – ציורים אוריינטליים צבעוניים מאד. נשארתי בקלישר וסיימתי ב-1999.

כ: מאז שנת 2000 אתה מרבה להציג. ספר בבקשה על כמה מהתערוכות.

א: נלי אמן הציגה את תערוכת יחיד הראשונה שלי "פלזיר אוריינטל" ביוני 2000. הפתיחה הייתה ביום בו נפתחה תערוכה של רפי לביא בגלריה גבעון בהמשך רחוב גורדון במרחק 200 מטר מגלריה נלי אמן. אני חושב שאז לא הייתי ער למרחק שבין עבודתו של רפי לביא לבין האלטרנטיבה שהצעתי ורציתי שתתקבל בשדה האמנות הישראלית. ב"פלזיר אוריינטל" אני מזהה כמעט את כל הזרעים של העבודות שעשיתי אח"כ. המשכתי להציג בגלריה של נלי אמן עוד תערוכות, כמו "צייר-תייר" (2002), בה השותי את הנוף בציוריו של אפרים משה ליליין לנוף בציורים הילדים של עצמי. עבודה אחת שנקראה Come to Palestine צוירה על מפות וינטג', והוגדרה מאוחר יותר כיצירה הפוסט ציונית הראשונה. העבודה נמצאת באוסף מוזיאון ישראל. Come to Palestine הייתה העבודה הראשונה בסדרת עבודות שצוירו על מפות וינטג'. המפות היו מפות בית ספר, שהכרנו כמגולגלות ומודבקות על הברד וקניתי אותן ב-Bay.e. ב-2003 נלי אמן הציגה את התערוכה "Zion's fiction", שעסקה בכיבוש ובהתנחלות. ב-2006 אני הצגתי בגלריה את התערוכה "פלורה", שהתרכזה בדמות הרקדניות המזרחיות, רקדניות בטן. בשנה זו אני הצגתי תערוכה בשם "בצלאל גרסה ב" בבית האמנים בירושלים לרגל 100 שנים לבית הספר, ואני זיהיתי את עצמי כאחרון הציירים המזרחיים-בצלאליים וצרפתי את עצמי באופן פיקטיבי לקבוצת תלמידים ממוצא מזרחי שלמדו בעשורים הראשונים בצלאל ונשכחו. ב-2010 הוצגה במוזיאון נחום גוטמן התערוכה Jaffa שנאצרה על ידי טלי תמיר, כאן אני עמתי את הזהות המזרחית שלי עם האוריינטליזם הרומנטי של גוטמן. ב-2012/2013 הצגתי במשכן לאמנות בעין חרוד את "לאום: יהודי". באותה שנה הצגתי תערוכה בשם "במקום הזה" במוזיאון בר-דוד שבקיבוץ ברעם. בתערוכה זאת השתמשתי בציולמים מארכיון הקיבוץ. למעשה העליתי את ההיסטוריה של המקום מלפני היותו קיבוץ ברעם. ביולי 2014 אני הצגתי הראשונה תערוכת יחיד מחוץ לגבולות ישראל – במוזיאון היהודי באמסטרדם.

ב-2015 סמדר שפי אצרה את תערוכת היחיד שלי בבית התפוצות בשם United Colors of Judaica "אליהו אריק בוקובזה: מבט על זהות יהודית מפוצלת", שהייתה מלווה בקטלוג. בתערוכה היה עיסוק ודיון בריבוי הזהויות שלי, והיה בה התבוננות אל החברה והמשפחה בהן אני חי: כל גונוי החברה הישראלית נמצאו בה – ילדים, חיילים, גברים בבגדי נשים, הומואים ורבינים, מנשקי קמעות ואוכלי טריפה, והכל הסתובב סביב מעגל החיים והחגים.

כ: בתוך חגיגת הצבע, הפיגורטיביות והנאיביות שבציוריך מסתתרים מסרים ביקורתיים ואולי חתרניים.

א: בתערוכה הראשונה שלי בגלריה נלי אמן בשנת 2000 היה ציור של חייל מגודל שמחזיק דובון וורוד. אחרי התערוכה פנה אלי סטודנט לקולנוע וביקש שאתרום לו דימוי לכרזה לסרט שלו שהתקבל לאיזה שהוא פסטיבל. שאלתי אותו מה נושא הסרט ותשובתו הייתה שזה סרט תיעודי על שני דראגיסטים, אחד יהודי ואחד ערבי. שאלתי אותו מדוע פנה אלי ותשובתו הייתה "מה? האנשים האלה שאתה מצייר אינם דראגיסטים?". לי היה מאד חשוב שהיצירה שלי לא תקרא רק בפרזמה ההומואית. זו אחת הסיבות שאני בוחר באמנות שלי להציג את עצמי כ "אני כילד", כי "אני כילד" הוא אני שלפני ההגדרה המינית הברורה, ילד לפני הגיעו לבגרות מינית. אני שותל במודע בציורים שלי מסרים של ביקורת שאינה מדלגת על שום צד בחיינו – מהציונות ועד הצבא, מזרחיות, מגדר ודת, הכיבוש ובעיות בחברה. טלי תמיר אמרה פעם שיש משהו מתריס בזה שאני מזרחי שמצייר ציור כביכול נאיבי, ומתריס כי זה מה שמצפים ממני ולכן כדי לברוח מהסטיגמה הייתי צריך לברוח מהסגנון הזה, ואני לא ברחתי. אני זוקף את האומץ שהיה לי לדבוק בסגנון שלי בעובדה שאני לא מאכן.

כ: כיצד אתה מתמודד עם ריבוי הזהויות שלך ואיך אתה מגדיר את עצמך בלי להתכחש לאף אחת מהן: יהודי, טוניסאי, צרפתי, ישראלי, חילוני אתאיסט, הומוסקסואל, מזרחי ושמאלן.

א: האמנות שלי היא ביוגרפית. אני בן (נ. 1963) 52 ובגיל 6 עליתי מפריז ואני ישראלי. אני טוניסאי מבחינת אזרחות. אני יהודי שמגדיר את עצמי כאתאיסט. כהומוסקסואל, הייתי בארון אבל הוא התמוסס מעצמו. לא הייתה לי אף פעם חברה אבל גם לא היה לי חבר. אני מאמין שהורי ידעו אבל "לא דברו על זה". אנחנו משפחה גרעינית קטנה וידעתי שאם אני יוצא מהארון אני מוציא גם את הורי מהארון מול המשפחה המורחבת שהייתה מסורתית. אז כל עוד לא היה בשביל מי לצאת מהארון זה לא נעשה רשמית. היום אני חי עם בן זוג כ-10 שנים. זהותי כשמאלן וכמזרחי גרמה לי לכתוב ב-11 במרץ 2016 מכתב פתוח לשרת התרבות הגב' מירי רגב' אודות מלחמת תרבות ומזרחיות, שהתפרסם והופץ ברשת הפייסבוק. אני ציוני לפי איך שאני מגדיר ציונות. כשאני קורא את מגילת העצמאות אני לא מוצא בה את הדברים שהציונות כשלה בהם – הכיבוש וחוסר השוויון. ציוני הוא מי שציון חשובה לו והוא חי כאן ומתמודד עם הקשיים, ועם הצורך לנסות להבין גם את הסיפור של הערבים שחיים כאן. אני יהודי כמו שאני חושב שמוותר לי להיות. כיהודי יש לי הזכות לחיות במדינה אבל האם הזכות הזאת מתירה לי לשלוט בעם אחר שחי כאן, לדעתי – לא. אני בוחר להגדיר את עצמי ולא נותן לאחרים ולסביבה להגדיר אותי.

כ: יש בוודאי מי שמגדירים אותך צייר נאיבי.

א: ברור, יש בפייסבוק קבוצה של ציירים נאיביים והם חושבים שאני "המלך של הנאיביים", אחד שפרץ את תקרת הזכוכית. אבל אני לא צייר נאיבי. מסתכלים על הצורה החיצונית ואז העבודות שלי ושל גבריאל כהן נכנסות לאותה קטגוריה. יש כאן סטריאוטיפ מסוים.

כ: הציורים שלך מלאים בפרטים. תאר את דרך העבודה שלך.

א: אנשים לא מבינים שעבודת הציור היא עבודה קשה, גם פיזית. העבודה קשה כי אני נמצא כל הזמן במצב של פתרון

משברים. כל פעם שאני מוסיף צבע ולא יודע בדיוק מה יהיה בהמשך, אני במשבר. יש קטעים בעבודות שלי שגורמים לי חרדת ביצוע, קטע שאני מפחד להתמודד איתו. יש כיף ברגע שאני מתגבר על הקושי. זה לא שכל היום כיף לי. יש לי דרישות גדולות והטעם שלי מורכב.

כ: כשצלצלת אלי הצגת את עצמך "מדבר אליהו בוקובזה". מה סיפור השמות אליהו ואריק?

א: בתערוכה בבית התפוצות פגשתי שתי מחנכות שלי מבי"ס היסודי, שזיהו את הילד בצעירים ושאלו "מה פתאום אריק, אתה אלי?". הסיפור נולד בפריז והמשיך דרך קברי צדיקים. אימי לא נכנסה להריון והם באו לארץ לעלות לקבר צדיק, ושם אמרו להם לקרוא לילד אליהו. אבל בפריז צריך שם צרפתי אז נתנו לי את השם אריק. כשעלינו לארץ והלכתי לבית הספר, המורה התחילה לקרוא לי אלי וגם הורי קראו לי אלי וככה הייתי אלי גם בתיכון ובצבא והלאה. כשהייתי צריך לחתום בפעם הראשונה על עבודה חתמתי את מלוא השם "אריק אליהו בוקובזה". השם המלא הוא תערובת הזהויות שלי. חברים קוראים לי אריק ואבא נשאר עם אלי. אם נחזור לזהויות, ברור שאם הייתי נשאר אריק בוקובזה לא הייתי חווה חלק מהסטריאוטיפים של מי שנקרא אליהו בוקובזה, שמתחבר יותר לנתיבות וקברי צדיקים. גם בצרפת אני חווה את הזרות – אני מדבר צרפתית מצוינת במבטא מצוין, ויש לי מנהגים וגיזונים אירופאים ובכל זאת תמיד חושדים בי שאני מ"מקום אחר".

כ: קבלת מספר פרסים אבל כשקבלת את פרס היצירה הציונית ב-2015 אני צחקתי.

א: רבים צחקו. בגדול זו טקטיקה ואני מתפלא שהטקטיקה הזאת עוד עובדת. אני נגד אלה שמחרימים. נכון שהשרה לפעמים מדברת בסגנון מרגיז ומתריס, אבל היא השרה ומה יצא מכל מיני חרמות. ברור שמהלך כזה הוא לא אפקטיבי. קבלת פרס היצירה הציונית אני מחייב אותה להתייחס אלי, לשמוע את דעתי, אבל היא לא צריכה להסכים אתי. אנחנו נמצאים משני צידי המתרס אבל זה חלק מהשיח במקום הזה, ואם לא יהיה שיח לא תהיה דמוקרטיה. קבלתי את פרס עידוד היצירה של משרד החינוך, התרבות והספורט ב-2004 ושוב ב-2013. פרסים אחרים של משרד התרבות וגם של המוזיאונים הם תלויי גיל.

כ: עבודות שלך נמצאות באוסף של כנסת ישראל. מדובר בשתי עבודות מתוך 40 שנרכשו. מה מסקן ומיוחד בשתי העבודות האלו?

א: אחת העבודות, "מפת השומר", לא הוצגה אף פעם. בציור מופיע שומר לבוש כערבי רוכב על סוס וברקע מפת פלסטין. אבל הערבי על הסוס הוא אלכסנדר זייד. ולגבי הציור השני "הפרדסן" בו מצוירת משפחה פלסטינית על רקע עץ תפוזים, התעוררה מהומה סביב דרישתו של ח"כ אריה אלדד להורידה, מפני שהיא מכילה נרטיב של נכבה. הציור מתייחס למשפחה שחיה ביפו לפני 1948 ונעשה לפי צילום מ-1939. יו"ר הכנסת אז היה הנשיא ראובן ריבלין, והוא הגיב לדרישתו של ח"כ אלדד באומרו שחופש הביטוי הוא ערך עליון. העבודה תלויה באגף הוועדות.

כ: האם נכתבה עליך ביקורת ומה דעתך בכלל על ביקורת אמנות?

א: לא הייתי מגיע למקום שאני נמצא בו היום אם לא היו כותבים עלי ביקורת לכאן ולכאן, ולא תמיד טובות ולא תמיד מפרגנות. רוני דירקטור כתבה אחרי התערוכה השנייה (2002) שנקראה "צייר תייר", בין השאר "...ובכל זאת מתבקשת השאלה: האם ציור בעל חזות כה מתוקה יכול להיות ביקורתי, או עד כמה יכולה השפה האמנותית להתחנך בלי שיועם העוקף הביקורתי? ² ואני חושב שכן, אפשר להיות חמוד וכביכול מתחנף ולהכניס ליצירה מסרים ביקורתיים לגבי כל תחום. הביקורת חשובה כדי למצב אותך והיא תורמת לאמן עצמו. אבל צריך לזכור שבכל ביקורת ישנו גורם של טעם. במוסיקה לא תבקש ממבקר של מוסיקה קלאסית לבקר מוסיקת פופ וההיפ. באמנות המבקרים מבקרים הכל – כל תחום וכל טכניקה. הייתי רוצה שתערוכה תבוקר על ידי שני מבקרים. אבל בכל מקרה אין מספיק מבקרי אמנות.

כ: באיזה אוספים נמצאות עבודות שלך? ציבוריים ופרטיים.

א: עבודות שלי נמצאות באוסף מוזיאון ישראל, באוסף כנסת ישראל, באוסף המשכן לאמנות בעין חרוד, באוסף מוזיאון בר דוד בקיבוץ ברעם ובאוספים פרטיים. באתר האינטרנט שלי יש אינדקס יצירות ו-75% מהעבודות שלי מכורות. אין עבודות שלי באוספים של האספנים הגדולים, למשל יגאל אהובי, עמוס שוקן, דובי שיף ודורון סגל. עבודות שלי נמצאות באוסף של הללה טל. לעמי בראון הייתה עבודה שלי שנמכרה באחת המכירות של האוסף שלו. ישנם אספנים שאינם נמנים עם קבוצת האספנים הגדולים ולהם יש הרבה עבודות שלי. אני חושב שלאספנים שאוספים אמנות ישראלית משנות ה-2000 ואילך יש בעיה אם אין להם עבודה שלי, לי אין בעיה לא להיות באוספים שלהם. הייתה לפני זמן קצר תערוכה של רפי לביא בגלריה גבעון, וגליה ירב מבקרת האמנות של עיתון "הארץ" שאלה בכותרת – "את מי מעניינות היום היצירות של רפי לביא?". אני חושב שהוא מאד רלבנטי כי הוא נציג של תקופה שלמה שמסמל מי שהיה לפניו ומי שבא אחריו, הוא נקודת שבר ברצף של תולדות האמנות הישראלית. אני כן חושב שביצירה שלי יש איזה קריעה או סטייה מדרך שרפי לביא התווה. אם רפי לביא מסתכל אחורה לעבר "אופקים חדשים", מה שהדרך שלי עושה זה שהיא מנתבת את האמנות הישראלית למקום אחר, אני מדלג על "אופקים חדשים" לכיוון השורשים. מישהו כתב לא מזמן שאני אסכולה של איש אחד. ואומרים שאם אתה רוצה להיות חשוב צריך שיהיו לך תלמידים ועוקבים, ואני ברשות עצמי, וייתכן שביום שבו אני אעלה כל מה שהבאתי לאמנות הישראלית ייחשב כנקודה חריגה ולא דווקא כבעלת משמעות של פותחת נתיב.

כ: האם אתה מאזין למוסיקה בזמן העבודה

א: כשאתה בסטודיו לבד מול הברד יש בזה תחושת בדידות. רעש רקע מפיג במקצת תחושה זו לכן אני פותח טלוויזיה בערוצים שטותיים שמשדרים תכניות אוכל, עיצוב, טיולים. זה גם יוצר רעש וגם נותן לי מסגרת של זמן. תכנית מתחילה ומסתיימת. למוסיקה אני לא מאזין בזמן העבודה כי האזנה למוסיקה גוזלת ממני תשומת לב וריכוז.

"הרוח היוצרת של האמן איננה בת חורין, כפי שהיא מצטיירת בדמיונו, כבודה היא בכבלי המסורת וטבעותיה עשויות כעין שרשרת... האמן היוצר, פחות מכל אדם אחר, ניזון מרוח עצמו, שורשיו נעוצים בפקעת התרבות האנושית של דורות רבים."

(מתוך: שרה חניסקי, מלכות ענווי ארץ, בהוצאת הקיבוץ המאוחד, 2015, ע' 154-153, ציטוט ממאמרו של משה זמירי שהתפרסם בעיתון הארץ ב-1927)

הראיון התקיים ביום שלישי 15 במרץ 2016 במעונו של אריק בוקובזה בלב תל אביב

1) קטעים ממכתב פתוח של אליהו אריק בוקובזה לשרת התרבות מירי רגב, בעקבות הראיון בידיעות אחרונות, על מלחמת תרבות ומזרחיות, 11 במרץ 2016, התפרסם ברשת הפייסבוק:

... "גם אני כמוך, מזרחי, בוקובזה, תוניסאי מצד אמי ואבי גם יחד. גדלתי בבית חילוני. אהבתי פיוטים וראיתי עם אימא את הסרט הערבי... אימא הייתה זמרת אופרה, מיומנות ורפרטואר היא למדה בצעירותה בתוניס, אבי יבל"א לקח אותי לבקר במוזיאון הלובר כשהגעתי לגיל 4. הורי הנחילו לי אהבה ותשוקה לתרבות ואמנות, לא לתרבות מערבית או מזרחית – רק לתרבות טובה ומה שיפה בתרבות טובה הוא שהיא כוללת ומכלילה.. אם יש מלחמת תרבות – היא קיימת וראוי שתהיה בין תרבות טובה לתרבות לא טובה, תרבות שטחית, חד ממדית, חקיינית מחוסרת רבדים ותחכום – ללא קשר אם התרבות נוצרה ע"י שמאלני מתל אביב או מצביע ליכוד משדרות, מזרחי או לא... אם ברצונך לתקן את חוסר השוויון החלוקתי הפתרון הוא לא קיצוץ בתקציב האופרה והפילהרמונית אלא להגדיל את תקציב התרבות ולהזיל את מחירי הכרטיסים... ולוודא שילדים ומבוגרים מהפריפריה יפגשו עם התרבות הטובה, תרבות טובה מכל הסוגים. גם אמנות אוונגרד ביקורתית ומתריסה, גם אמנות "ציונית", גם תזמורת פילהרמונית, תזמורות סימפוניות ותזמורות אנדלוסיות... גם אני מזרחי, אבל אני, אף פעם לא התביישתי בזה. אני, שמרתי על השם המזרחי שלי. הייתי בוקובזה כשלמדתי לנגן באך על פסנתר, הייתי בוקובזה בתיכון בליך ברמת חן, הייתי בוקובזה בחיל המודיעין, ובוקובזה בתואר ראשון בלימודי רוקחות בפקולטה לרפואה בירושלים ונשארתי בוקובזה בלימודי האמנות בתל אביב. כבוקובזה הצגתי תערוכות בגלריות והמוזיאונים של ההגמוניה התרבותית, ולמרות שהצעתי דרך שהיא רק שלי – לרגע לא חשבתי שהשם בוקובזה הוא שיכשיל אותי במבחני מעבר..."

2) פורסם ב"העיר" 2.5.2002